

Сидоренко М. О.,
Харківський національний медичний університет,
м. Харків.
Сокол К. М.,
Харківський національний медичний університет,
м. Харків
Дмуховська Т.М.
ХНМУ, інститут праці і профзахворювань,
м. Харків

ЕКОЛОГІЧНО ЗУМОВЛЕНІ ЗАХВОРЮВАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ДІАГНОСТИКИ І ПРОФІЛАКТИКИ

XXI століття зустріло людство загрозою глобальної екологічної катастрофи яка загрожує не тільки окремим країнам а і всьому людству. Природне середовище все частіше становиться джерелом небажаних проявів для людей і головним з них є виражені зміни в популяційному здоров'ї.

За даними числених вітчизняних і закордонних літературних джерел одним з цих проявів є значне розповсюдження екологічно зумовлених захворювань. Описані і вивчені хвороби, як наслідок значного надходження в організм різних мікроорганізмів, які визивають розвиток новонароджених мікроелементозів і хвороб, пов'язаним з нестачею або надлишком елементів [1, 2].

Людство вже практично позбавлене доброякісної води, продуктів харчування, атмосферного повітря, йде деградація ґрунту. Людство перебуває в штучно створеному середовищі, до якого воно не адаптовано і, як наслідок, більше половини населення світу страждає хронічними захворюваннями, відсутністю імунітету, низькою реактивністю організму, народжується все більше дітей з вродженими аномаліями, зростає число інвалідів від транспортно-дорожніх, екологічних катастроф та воєнних конфліктів. У наш

час суттєво змінилася структура захворюваності і причини смертності населення. В структурі захворюваності і смертності провідне місце займали хронічні захворювання [3].

Сучасний світ, в тому числі і Україна, переживає справжню епідемію хронічних неінфекційних захворювань (екологічно зумовлених захворювань) [4]. У світових класифікаторах нараховується більше 6 тис. захворювань, серед яких біля 80% пов'язано з екологічними порушеннями. Враховуючи чисельність нозологічних форм захворювань, які викликаються екологічними чинниками, в кінці минулого століття в рамках класичної екології і медицини було виділено самостійне міждисциплінарне направлення – «екологічна медицина», впроваджена реєстрація екологічно-зумовленої захворюваності відповідно до Міжнародної класифікації хвороб, але відмічаються проблеми в їх діагностиці.

На сьогодні в Україні проблеми екологічно-зумовлених захворювань освітлюються лише в наукових працях, але не вирішуються такі питання як розробка методичних рекомендацій по діагностиці і корекції екологічно-зумовлених змін здоров'я населення, відмічається відсутність знань у медичних працівників з основ донозологічної діагностики і впровадження в практику нових методів еколого-гігієнічних досліджень.

Для встановлення прямої залежності в системі навколишнє середовище – здоров'я людини необхідно використовувати високо чутливі, інформаційні і специфічні методи діагностики. За останні роки широке розповсюдження одержали неінвазивні методи донозологічної діагностики, багато з яких передбачають аналіз біоматеріалів.

Один з прямих методів оцінки впливу факторів навколишнього середовища на здоров'я населення є застосування біомаркерів, які дозволяють виявляти наявність речовин або їх метаболітів в біологічних тканинах людини і дози, одержану нею від усіх джерел надходження цих речовин. Найбільш детально вивчені тести експозиції по свинцю, кадмію, ртуті, миш'яку, оксиду вуглецю, діоксином, бензолу. Методи біомоніторингу токсичних речовин

широко застосовуються в різних країнах. В Україні у минулі роки проводився контроль за наявністю в грудному молоці метаболітів ДДТ-ДДЄ. Автором проводився аналіз одержаних результатів таких досліджень у породіль Закарпатської області, який показав наявність їх у грудному молоці в середньому в 15%.

Авторами [6] пропонується сценарій експозиції, враховуючи комплекси надходження речовини не тільки з різних середовищ, а й різними шляхами в організм, представлений в наступній таблиці.

Приклад сценарію багатосередовищної дії

Середовище	Шляхи надходження		
	Інгаляційний	Пероральний	Через шкіру
Атмосферне повітря	+	-	-
Питна вода	+	+	+
Ґрунт	+	+	+
Вода відкритих водойм	+	+	+
Продукти харчування	-	+	-

Серед загально біологічних неінвазійних методик донозологічної діагностики використовується імунний статус, біохімічний, цитологічний і генетичний статус, діагностика мікробіоцинозів, неінвазійне біотестування, для встановлення антиоксидантного статусу, дослідження слини на наявність макро- і мікроелементів, геронтологічна методика встановлення біологічного віку та ін. [1,5].

Тільки широке впровадження і використання сучасних діагностичних методів встановлення ранніх структурних і функціональних змін на генному, молекулярному, мембранному, клітинному рівні дозволить своєчасно розпізнати початок розвитку патології на клітинному, тканинному, і органному рівні. Дослідженнями по проекту генома людини встановлено, що існують гени, які контролюють сприйнятливність людини до захворювань, пов'язаних з дією факторів навколишнього середовища. Як наслідок, в залежності від

особливостей геному окремі особи можуть зберігати стійкість до шкідливих агентів, або проявляти підвищену чутливість до них.

Висновок.

1. Для вирішення проблеми профілактики, прогнозування екологічно зумовлених захворювань по створенню засобів і комплексів відновлення здоров'я населення необхідно розробити і затвердити законодавчу базу по реалізації донозологічної діагностики з метою встановлення донозологічних станів для корекції стану здоров'я на донозологічному рівні, реалізувати комплекс лікувальних, реабілітаційних і профілактичних заходів.

Перелік використаної літератури:

1. В. И. Харитонов. Задачи гигиены и экологии применительно к проблеме экологически обусловленной заболеваемости // Российский медико-биологический вестник имени академика И.П. Павлова. - № 2. – 2013 г. – С. 137-145.

2. С.В. Нагорный [и др.] Гигиеническая диагностика экологически обусловленных неинфекционных болезней. // Гигиена и санитария. – 2002. - № 6. – С. 53-57.

3. Рахманин Ю.А. Методологические проблемы диагностики и профилактики заболеваний, связанных с воздействием факторов окружающей среды. / Ю.А. Рахманин, Г.И. Румянцев, С.М, Новиков // Гигиена и санитария. – 2001. - № 5. – С. 3-7.

4. В. Москаленко. Актуальні проблеми здоров'я та охорони здоров'я у III тисячолітті / Український медичний часопис. – 2013. - № 3. – С. 28-31.

5. Рахманин Ю.А. Донозологическая диагностика в проблеме окружающая среда – здоровье населения // Гигиена и санитария. – 2004. - № 6. – С. 3-15.

6. Б.А. Ревич, С. Л. Авалиани, Г.И. Тихонова. Экологическая эпидемиология // Москва. – АСАДЕМА. – 2004. – 375 с.